

‘Avdetü'l-vaḥy (Kahire 1980), *Şalavâtî ene* (Kahire 1982), *en-Neb'* (Kahire 1982), *Nevâfizü'z-zîyâ'* (Kahire 1982). Şehriyâr ve Şehrezâd'ın öyküsünü konu edinen ve 104 rubâiden oluşan *Şehrezâd* da yine bu yıllarda yayımlandı (Kahire 1980). *eş-Şekâfe* dergisi tarafından 1977-1981 yılları arasında “Dimaşk, Ünşûdetü'l-ḥub, Şavtü'ş-şâfir, Kalemî ḥâdef'at nefsi” başlıklı şiirleri de yayımlandı. Bunların dışında Sayrafî'nin *Nağamât ve nesemât*, *Hamsetü'l-ıtırî'n-nesim*, *Varakât*, *Müteferriḳât*, *Zeherâtün lâtezbul*, *Ḳaṭarâtü'n-nedâ* adında yazma halindeki divanları mevcuttur. Son yıllarını rahatsızlıklarla mücadele ederek geçiren Hasan Kâmil es-Sayrafî 20 Mayıs 1984 tarihinde vefat etti.

Sayrafî şiirlerinde hüznü, acıyı ve kederi ağırlıklı olarak işlemiş, insanın psikolojik birikimlerini ön plana çıkarmıştır. Ayrıca tabiatın aldığı ilhamla derin anlamlara dalmış, bunları beyitlerinde tasvir etmiştir. Şiire getirdiği yenilikler arasında bir den çok kafiyeye kullanarak mûsiki âhengini yakalaması, şiirlerini daha çok dörtlükler halinde yazması ve didaktik şiire uygun olan kısa vezinler kullanması sayılabilir. Öte yandan tek kafiyeli ve uzun vezinli klasik tarzda şiirleri pek tercih etmemiştir. Birçok defa şiir dalında devlet takdir ödülüne aday gösterilmiş, ancak ödülü elde edememiş, bu durum onun karamsarlığını ve içe kapanıklığını daha da artırmıştır.

Sayrafî'ye şöhret kazandıran ve Mısır dışında da tanınmasını sağlayan diğer bir etken de onun birçok eserin tenkitli neşri hazırlamasıdır. Bu meyanda en önemli çalışması, Abbâsî döneminin meşhur şairlerinden Buhtürî'nin divanını beş cilt halinde ayrıntılı bir şekilde şerhetmesidir (Kahire 1963-1978). Ayrıca *Divânü'l-Hâriş b. Ḥillize* (Kahire 1961), *Divânü 'Amr b. Ḳamî'e* (Kahire 1385/1965), *Divânü (Şi'ri)'l-Mütelemmis ed-Ḍubâ'î* (Kahire 1390/1970), *Divânü'l-Lakîḳ b. Ya'amer el-İyâdî* (Kahire 1970) ve *Divânü(Şi'ri)'l-Müşekḳab el-'Abdî* (Kahire 1391/1971); İbn Hazm'ın *Ṭavḳu'l-ḥamâme*'sini (Kahire 1950), Ebû Mansûr es-Seâlib'nin *Leṭâ'ifü'l-ma'ârif*'ini (Kahire 1379/1960, İbrâhim el-Ebyârî ile birlikte), Şerîf el-Murtazâ'nın *Ṭayfü'l-ḥayâl*'ini (Kahire 1381/1962), Ebü'l-Alâ el-Maarrî'nin *'Abesü'l-Velid*'ini (*'Abesü'l-Velid fi'l-kelâm 'alâ Şi'ri Ebi 'Ubâde el-Velid b. 'Ubeid el-Buḥtûrî*) ve Zekerîyyâ el-Kazvî'nin *Âşârü'l-bilâd ve aḥbârü'l-'ibâd*'ini (Beyrut, Daru Sâdır) neşretmiştir. Bu arada Hâfiz İbrâ-

him ve Ahmed Şevki'yi ele alan *Hâfiz ve Şevki* adıyla bir kitap yayımlamıştır (Kahire 1948).

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 165-168; Mustafa Ali Ömer, *el-İtticâhâtü'r-rumânsiyye fi şi'ri Ḥasan Kâmil eş-Sayrafî*, Kahire 1985, tür.yer.; M. Abdülmün'im Hafâcî, *el-Edebü'l-'Arabiyyü'l-ḥadîs*, Kahire 1985, II, 181-196; a.mlf., *Medârisü'ş-şi'ri'l-ḥadîs*, Kahire 1991, s. 251-261; M. Fethî Abdülaflim, *Şi'ru Ḥasan Kâmil eş-Sayrafî*, Kahire 1992, tür.yer.; Rızâ Saddûk, *Divânü'ş-şi'ri'l-'Arabî fi'l-ḳarni'l-'iştirin*, Roma 1994, I, 663-665; *Mevsü'atü'l-'âlami Mısr fi'l-ḳarni'l-'iştirin* (nşr. Mustafa Necîb), Kahire 1996, s. 180; Ahmed Alâvine, *Zeylül-'A'lâm*, Cidde 1998, s. 67-68; *el-Mecmû'atü'l-kâmile li-Mecelleti Abullû*, Kahire 1998, I, 24, 64-70; II, 254, 401-406; Nizâz Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-'A'lâm*, Beyrut 1999, s. 76; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tetimme-tü'l-'A'lâm*, Beyrut 2002, I, 136; Kâmil Selmân el-Cübûrî, *Mu'cemü'l-üdeba'*, Beyrut 1424/2003, II, 170-171; M. Sa'd Feşevân, *Ḥasan Kâmil eş-Sayrafî ve teyyârâtü'l-tecdid fi şi'rih*, Kahire 2004, tür.yer.; Sâlih eş-Şâir, *Şi'ru Ḥasan Kâmil eş-Sayrafî*, Kahire 2007, tür.yer.; Ahmed Kabbiş, *Târîḥu'ş-şi'ri'l-'Arabiyyi'l-ḥadîs*, Beyrut, ts. (Dârü'l-cil), s. 667; Muhammed Mendûr, *eş-Şi'ru'l-Mısrî ba'de Şevki*, Kahire, ts. (Dâru nehdati Mısr), s. 162-202; Reuven Snir, “al-Sayrafî, Ḥasan Kâmil”, *Encyclopedia of Arabic Literature* (ed. J. S. Meisami – P. Starkey), London 1998, II, 696.

ÖMER İŞHAĞOĞLU

SCHMIEDE, Hanspeter Achmed (1935-2010)

Alman asıllı müslüman çevirmen,
araştırmacı ve yazar.

7 Aralık 1935 tarihinde Berlin'de doğdu. Babası emekli astsubay Peter Schmiede, annesi Kızılhaç hemşiresi Erna Schmiede'dir, daha sonra Müslümanlığı seçen annesi Fâtıma adını aldı. Schmiede ilk öğrenimini bitirdiği 1950 yılında iş hayatına atıldı. Hıristiyanlık öğretilerini, özellikle teslis akidesini sorgulayan ve reddeden, bunun yerine mutlak tek tanrılık anlayışını benimseyen anne ve babasını kendine örnek aldı, 1954'te Berlin'de müslüman oldu. Aynı yıl elde ettiği bir Osmanlıca ders kitabından kendi kendine Türkçe öğrenmeye çalıştı. 1956'da ilk defa gittiği Türkiye'de dokuz ay kaldı. Türkçe'sini geliştirdikten sonra 1957'den itibaren Türkiye Cumhuriyeti Berlin Başkonsolosluğu'nda mütercim olarak çalışmaya başladı. 1966 yılına kadar Köln ve Münih başkonsolosluklarında, ardından Bonn Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'nde görev yaptı. Bu arada Türkiye Türkçesi dışındaki Türk dilleri ve edebiyatlarına, özellikle de Azerî dili ve edebiyatına merak duydu, otodidaktik usullerle ileride bu dilden tercüme yapacak de-

recede Azerî Türkçesi öğrendi. 1966'dan itibaren Azerî şairi Bahtiyar Vahapzâde ile mektuplaşmaya başladı. 1969'da Vahapzâde'nin davetlisi olarak Bakü'ye gitti, bu münasebetle Azerbaycan'ın ileri gelen şairleri ve edebiyatçıları ile tanışma fırsatı buldu. Schmiede bu yıllardan itibaren Türkiye'de Ahmet Kabaklı, Mehmet Şevket Eyyi, Kemalettin Şenocak ve Kadircan Kafli gibi ediplerin ve yayıncıların neşrettikleri mecmua ve gazetelerde Azerbaycan edebiyatından örnekler yayımlattı.

Achmed Schmiede aynı zamanda bazı meslekî ve fahrî çalışmalar yürütmekteydi. 1969'dan itibaren AEG-Telefunken şirketinde baştercümanlık, 1970'li yıllardan itibaren Münih İslâm Merkezi ve Camii'nde idarecilik, aylık *al-Islam* dergisinde başmuharrirlik, Alman adlî makamlarında yerimli tercümanlık yaptı. 1978'den emekli olduğu 1999 yılına kadar Berlin Temyiz Mahkemesi yanında Cumhuriyet Başsavcılığı'nda mütercimlik görevlerinde bulundu. Yine bu zaman içinde Türkiye Diyanet Vakfı ve Diyanet İşleri Türk İslâm Birliği adına birçok dinî ve edebî eser tercüme veya telif etti. *Türk Edebiyatı Dergisi*, *Türk Dünyası Tarih Dergisi* ve *al-Islam*'a makaleler, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* için beş madde kaleme aldı. 1987'de Berlin Tarihi Cemiyeti üyeliğine kabul edildi. 1988'de cemiyetin dergisi olan *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte Berlins*'de yayımlanmak üzere, Osmanlı Devleti'nin Prusya'nın başşehri Berlin'e 1797'de tayin ettiği ilk dâimî büyükelçi Giritli Aziz Ali Efendi'nin hayatı, sefâreti, 1798'deki vefatı, buraya defni ve Berlin'de oluşan müslüman mezarlığı hakkında bir makale yazdı. Daha sonra da Giritli Aziz Ali Efendi ile meşgul oldu.

1990'lı yıllarda Schmiede'nin üzerinde ağırlıklı olarak çalıştığı eser *Kitâb-ı Dede Korkut*'tur. Dede Korkut destanlarının Almanca yeni bir tercümesini Almanya'da ve Türkiye'de yayımladı. 1996'da Bakü Devlet Üniversitesi tarafından bu çalışmalarını dolayısıyla fahrî doktorluğa layık görüldü. Ertesi yıl Azerbaycan Bilimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü Metin Araştırmaları Şubesi bünyesinde yönetici-bilimsel araştırmacıya tayin edildi ve kendisine *Kitâb-ı Dede Korkut*'un Dresden nüshasının yeniden değerlendirilmesi ve edisyon kritiğinin hazırlanması görevi verildi. Schmiede görevini 2000 yılında Türkiye Diyanet Vakfı tarafından basılan kitabıyla yerine getirdi. Bu halkanın son çalışmasını 2007'de Dresden nüshasından istinsah edilen Berlin nüshasının Almanca tercümesi oluştu-

Hanspeter
Achmed
Schmiede

zur. Dede Korkut yanında 2000'li yıllarda üzerinde çalıştığı eserlerin Almanca çevirilerini ardı ardına yayımladı. Bu serinin ilk örneği 2006'da yapılan Pîrî Reis'e ait *Kitâb-ı Bahriyye*'nin mukaddimesinin çevirisidir. Ertesi yıl bu defa Murâdî'ye ait *Gazavât-ı Hayreddin Paşa*'yı tercüme etti. 2007'de Seydi Ali Reis'in *Mir'âtü'l-memâlik* adlı seyahatnâmesinin Almanca çevirisi de çıktı. 2009 yılında iki cilt halinde *Kitâb-ı Bahriyye*'nin çevirisini yayımladı. 2000'li yıllarda Bad Neuenahr-Ahrweiler'de basılan bu kitapların tamamını kendi imkânlarıyla yayımladı. Schmiede, 10 Ekim 2010 tarihinde son yıllarını geçirdiği Köln yakınlarındaki Bad Neuenahr-Ahrweiler'de vefat etti ve Köln Westfriedhof'ta (Batı Mezarlığı) defnedildi.

Eserleri. Telif ve Derleme. 1. Islam lernen -Islam leben! Ein Lern- und Lesebuch für alle Schuljahrgänge (Ankara 1985). Ahmet Hamdi Akseki'nin *Yavrularımıza Din Dersleri* kitabından hareketle hazırlanmış Almanca din dersi kitabıdır. **2. Das islamische Gebet** (Ankara 1986). Yine Akseki'nin aynı eserinden yazılmış Almanca namaz ibadetine giriş kitabıdır. **3. Kleines Lehrbuch des Islam** (Ankara 1987). Bu da Akseki'nin diğer bir kitabından hareketle hazırlanmış Almanca din dersi kitabıdır. **4. 120 Jahre türkischer Friedhof zu Berlin** (Berlin 1987). Berlin'de şehitlik olarak bilinen müslüman mezarlığının 120 yıllık (1866-1986) tarihçesidir. **5. Osmanlı ve Prusya Kaynaklarına Göre Giritli Ali Aziz Efendi'nin Berlin Sefareti** (İstanbul 1990). Osmanlı Devleti'nin 1797'de Berlin'e tayin ettiği ilk dâimî büyükelçisi Giritli Ali Efendi'nin elçiliğiyle ilgili yegâne çalışmadır. **6. Zülmette Vetan Duyğuları: Kızıl Rus ve Şahlık İran İstibdadı Yıllarında Azerbaycan Şiirinden Örnekler** (Ankara 1991). **7. Ürekdedir Sözün Kökü** (Ankara 1993). Schmiede'nin Bahtiyar Vahapzâde'nin şiirlerinden derlediği bir antolojidir. **8. Muhammed el-Emin: Mensch-Prophet-Staatsmann** (Siyer-i

Nebi) (Köln-Ankara 2000). M. Zekâi Konrapa'nın eserinden hareketle yapılan bir telif-tercümedir. **9. "D" Kitâb-ı Dedem Korkut: Destanların Dresden Nüshası** (Ankara 2000). Adı geçen nüshanın bir değerlendirmesini, tenkitli metnini ve bir sözlüğünü ihtiva eder. **10. "Kitabi Dədəm Qurqud" Aşığı** (Bakü 2002, Süleyman Aliyarlı, Roza Arazova ve Hamlet İsxanlı ile birlikte). 2001 yılında Dede Korkut çalışmalarının bânisi Alman şarkiyatçısı Heinrich Friedrich von Diez'in doğumunun 250. yıl dönümü münasebetiyle hazırlanan ortak bir çalışmadır. Schmiede ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'in aslıyla Alman şarkiyatçısı Max Henning tarafından 1901'de yayımlanan *Der gnadenreiche Koran (Kur'ân-ı Kerîm)* adlı Almanca tercümesinin neşrini denetlemiştir (Ankara 1991).

Tercüme. 1. Mehmet Soymen, Kleiner islamischer Katechismus (Ankara 1960). Cep ilmihi olarak hazırlanan kitabın çevirisidir. **2. Bahtiyar Vahapzâde, Ich bin ein Sohn Aserbaidshans: Gedichte** (Ankara 1975). Vahapzâde'den seçilmiş şiirlerin tercümesidir. **3. "Aus Karabag die Melodie...": Streiflichter aus dem Schaffen des aserbaidshanschen Volksdichters Bahtiyar Vahabzade als Poet, Dramatiker, Erzähler, Publizist und Politiker** (İstanbul 1990). Yine Vahapzâde'nin eserlerinden derlenen bir nesir antolojisidir. **4. Unser Hodscha Nasreddin** (Ankara 1990). **5. Ali Aziz Efendi aus Kreta Intuitionen des Herzens: Tasavvuf-der innere Weg des Islam** (İstanbul 1990). Giritli Aziz Ali Efendi'nin tasavvufa dair *Vâridât*'ının iki yazmasından hareketle yapılan Almanca çevirisi olup, aynı zamanda *Vâridât*'ın ilk neşridir. Türkçe ilk yayımı ise 2011 yılında gerçekleşmiştir. **6. Dede Korkut's Buch: Das Nationalepos der Oghusen (=Kitab-i Dede Korkut)** (Hückelhoven-Ankara 1995). Dede Korkut destanlarının yeni bir Almanca çevirisidir. **7. Pîrî Reis, Von Meeren und Entdeckern. Einleitung zu: Das Buch der Seefahrt (Kitâb-ı Bahriyye)** (Bad Neuenahr-Ahrweiler 2006). *Kitâb-ı Bahriyye*'nin mukaddimesinin Almanca tercümesidir. **8. Altvater Korkut's Buch: Das oghusische Nationalepos** (Bad Neuenahr-Ahrweiler 2007). Dede Korkut destanlarının Prusya Kültür Mirası Berlin Devlet Kütüphanesi Şark Yazmaları Koleksiyonu'nda muhafaza edilen yazma nüshasından (MS, Diez A Fol., nr. 61) yapılan Almanca çeviridir. **9. Seyyid Murâdî, Freibeuter und Admiral: Die Kapernfahrten des Kapudan Pascha Chaired-**

din Barbarossa (Bad Neuenahr-Ahrweiler 2007). Murâdî'nin Ertuğrul Düzdağ tarafından *Gazavât-ı Hayreddin Paşa* adıyla neşredilen eserinin çevirisidir. **10. Seydi Ali Reis, Der Spiegel der Länder** (Bad Neuenahr-Ahrweiler 2007). Seydi Ali Reis'in *Mir'âtü'l-memâlik*'inin Prusya Kültür Mirası Berlin Devlet Kütüphanesi Şark Yazmaları Koleksiyonu'nda bulunan iki Osmanlıca yazma nüshasından (Diez A. 8.°181-Diez A. 8.°28) yapılan çeviridir. **11. Pîrî Reis, Das Buch der Seefahrt (Kitâb-ı Bahriyye)** (I-II, Bad Neuenahr-Ahrweiler 2009). 1988'de Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca *Kitâb-ı Bahriyye*'nin dört cilt olarak neşredilen nüshasından Almanca'ya iki cilt halinde çevirisidir.

BİBLİYOGRAFYA :

İSAM Sipariş ve Takip Müdürlüğü Şahıs Dosyası; "Neue Mitglieder im IV. Quartal 1987", *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte Berlins*, LXXXIV/1 (Berlin 1988), s. 35; H. Achmed Schmiede, "Vor 190 Jahren ... Tod des türkischen Botschafters Ali Aziz Efendi", a.e., LXXXIV/4 (1988), s. 102-107.

ABDULLAH GÜLLÜOĞLU

SCHWEIGGER, Salomon

(ö. 1622)

Alman seyyahı ve elçilik vâizi.

30 Mart 1551 tarihinde Tübingen'in güneybatısında Haigerloch kasabasında doğdu. Bazı kaynaklarda Salomo adıyla geçer. Osmanlı topraklarına gitmiş ve seyahatnâmesiyle ün salmıştır. Çeşitli Protestan Latin okullarına devam etti. 1572-1576'da Tübingen Üniversitesi'nde Protestan teolojisi ve klasik filoloji tahsil etti. Daha tahsilini tamamlamadan uzak ülkeleri görmek arzusuyla aristokrat bir ailenin hizmetine girerek üzere Tübingen'den Viyana'ya gitti. Graz'da papazlık imtihanını verdikten sonra Viyana'ya döndü. 1577'de Kayzer II. Rudolf'un elçisi olarak daha önce II. Maximilian'ın III. Murad ile yaptığı barışı yenilemek ve haracı getirmek için Osmanlı başşehrine hareket eden Protestan imparatorluk baronlarından Joachim von Sinzendorf ve Gogitsch zu Feyregg'in özel hizmetine girip elçilik vâizi oldu. Elçilik heyetiyle birlikte Komárom, Budin, Belgrad, Sofya, Filibe, Edirne üzerinden İstanbul'ula ulaştı. 31 Aralık 1577'de Küçükçekmece'de önceki elçinin vâizi, İstanbul günlüğü ile tanınan Stephan Gerlach tarafından karşılanarak 1 Ocak 1578'de şehre girdi. Schweigger, Gerlach'ın Tübingen'de bulunan Protestan teologlar Andreă ve Heerbrand'ın Rum Patriği II. Yeremias ile